

Я.А. Максименко, канд. екон. наук, доцент
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті досліджено проблеми інноваційного розвитку національної економіки. Охарактеризовано сучасний стан інноваційної діяльності в Україні та виявлено проблеми в даній сфері. Показано місце України в рейтингу країн світу за глобальним інноваційним індексом. Проаналізовано ряд показників, що впливають на інноваційну діяльність. Розроблено рекомендації, спрямовані на розвиток інноваційної діяльності в Україні.

Ключові слова: *інновації, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, наукові дослідження і розробки, фінансування інноваційної діяльності.*

Постановка проблеми. Остання третина ХХ–початок ХХІ ст. ознаменувалися інформаційно-технологічною революцією, в результаті якої відбулися корінні зміни в продуктивних силах суспільства. Нині загальносвітовою тенденцією є зростання ролі інформації та знань в економічній та інших сферах суспільного життя, перехід до творчого характеру трудової діяльності, а відтак, інноваційний фактор стає визначальним у розвитку національної та світової економіки.

В таких умовах дослідження проблем інноваційного розвитку економіки та шляхів їх вирішення є надзвичайно важливим й сприяє виконанню актуального наукового та практичного завдання–підвищення ефективності використання інтелектуального потенціалу країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми інноваційного розвитку України підіймаються як на мікро– так і на макрорівні, як підприємцями, так і провідними теоретиками-науковцями, державними діячами.

Так, питанням інноваційної діяльності і її ефективності, інноваційного розвитку, інноваційного потенціалу національної економіки в цілому, і підприємств, зокрема, присвячують свої праці провідні вчені,

такі як В. Дикань, В. Луньова, О. Ляшенко, В. Онегіна, Л. Федулова, А. Яковлев та ін. [2, 4, 5, 7, 9, 10].

В Україні для сприяння підвищенню ефективності використання інтелектуального потенціалу країни на державному рівні розроблено «Стратегію інноваційного розвитку України на 2010-2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів». В даній стратегії висвітлено ряд проблем, що гальмують інтенсивний розвиток економіки на інноваційних засадах – технологічно низькоукладна вітчизняна економіка; несприятлива система підприємництва; невідповідність сектору досліджень і розробок, освіти, винахідництва сучасним потребам та тенденціям та інше [8].

Таким чином, не дивлячись на чисельні дослідження та публікації, пошук засобів досягнення відповідності інноваційної сфери економіки України основним трендам інноваційного розвитку світової та європейської економік потребують подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті. Мета статті – аналіз сучасного стану інноваційної діяльності в Україні, виявлення проблем в цій області, а також розробка рекомендацій, спрямованих на розвиток інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим показником, що характеризує рівень інноваційності економіки, є глобальний інноваційний індекс (Global Innovation Index). В рейтингу країн світу за глобальним інноваційним індексом відбулись позитивні зрушення позицій, що займає Україна (рис. 1).

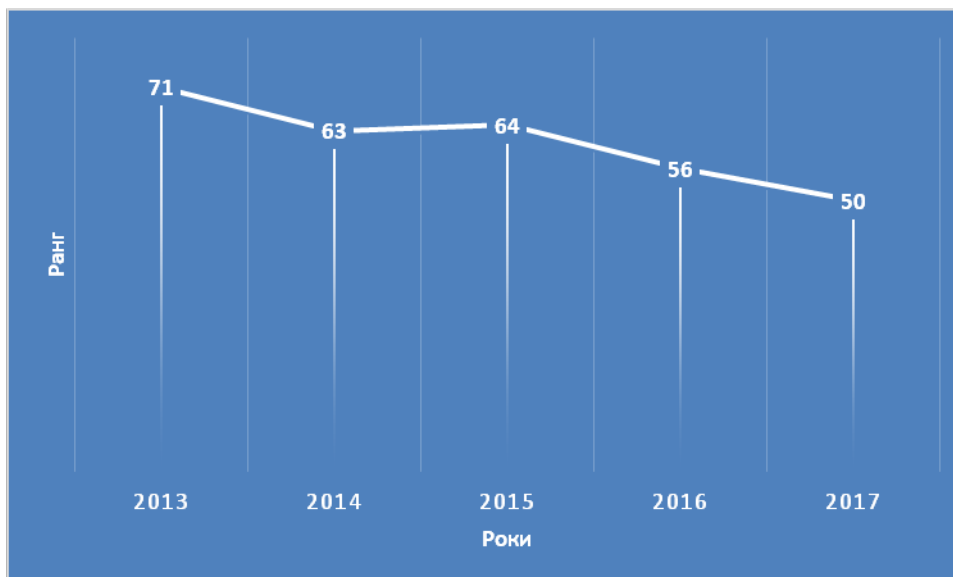

Рис. 1. Місце України в рейтингу 127 країн світу за глобальним інноваційним індексом.

* Джерело: побудовано автором за [11]

Як наочно свідчать дані з наведеного рисунку, Україна перемістилася з 71 місця у 2013 р. до 50 місця у 2017 р. у рейтингу серед 127 країн світу.

Але позитивні зрушення в світовому рейтингу можуть відбуватись як в результаті власного інноваційного розвитку, так і за рахунок погіршення ситуації в інших країнах. Тому для більш детального дослідження інноваційного розвитку України розглянемо динаміку такого значущого показника, як відсоток витрат на НДР у ВВП, та проведемо за ним порівняльний аналіз України з 28 країнами ЄС (рис. 2).

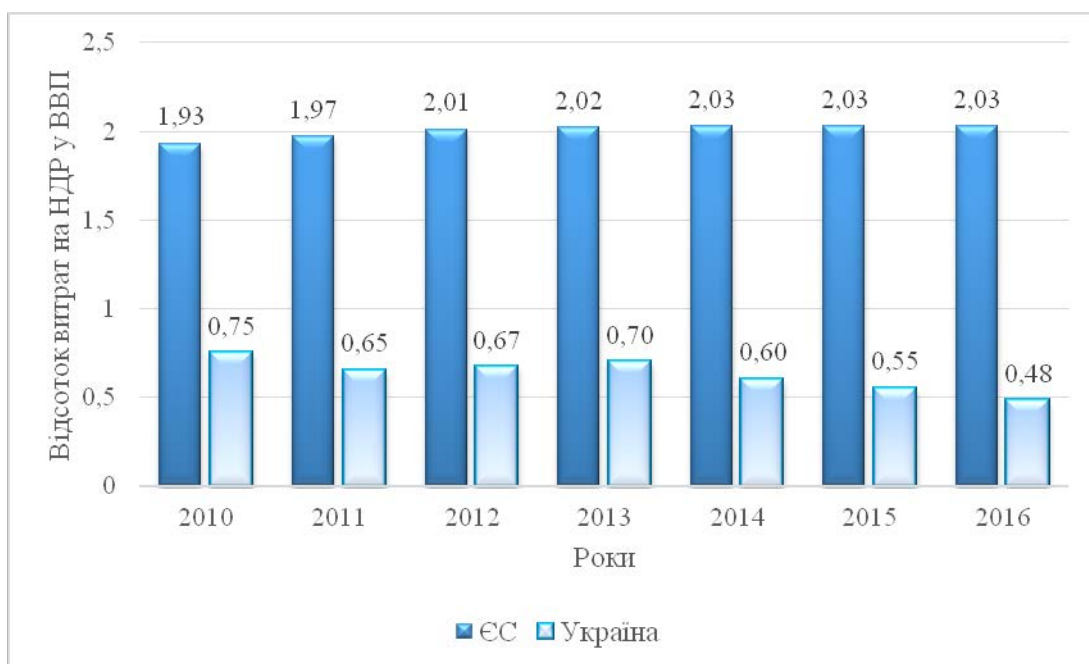

Рис. 2. Відсоток витрат на НДР у ВВП у країнах ЄС та Україні за період 2010-2016 рр.

* Джерело: побудовано автором за [5]

Як наочно проілюстровано на рис. 2, в країнах ЄС відсоток витрат на НДР у ВВП щорічно зростає – з 1,93% у 2010 р. до 2,03% у 2016 р. В Україні, навпаки, спостерігається від’ємна динаміка даного показника. Так, відсоток витрат на НДР у ВВП в Україні зменшився з 0,75% у 2010 р. до 0,48% у 2016 р.

Відомо, щоб наукові дослідження в країні могли надавати економічний результат, показник наукоємності ВВП повинен перевищувати 0,9% [5], й чим інтенсивніші вкладення в НДР, тим вище їх

ефективність. Зважаючи на це, для реалізації інноваційного потенціалу України НДР потребують збільшення фінансування.

Розглянемо більш докладно динаміку витрат на інновації в Україні та їх структуру за джерелами фінансування (рис. 3).

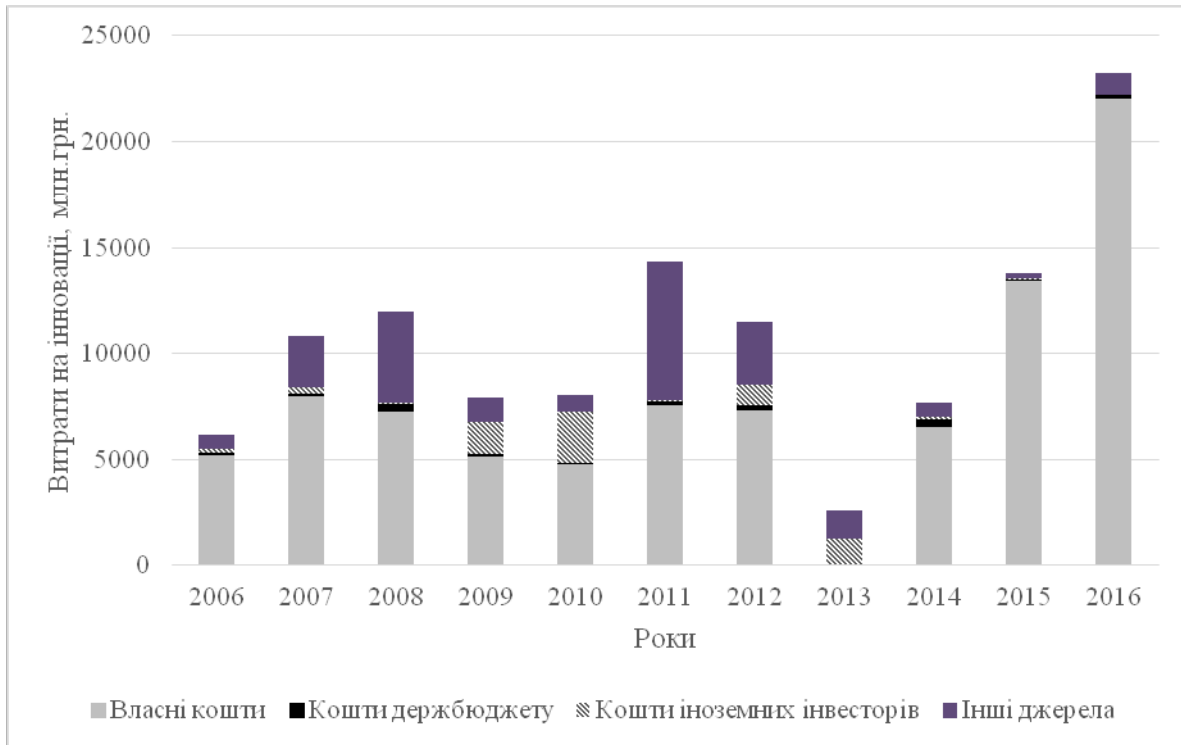

Рис. 3. Динаміка і структура фінансування інноваційної діяльності в Україні за період 2006-2016 рр.

* Джерело: побудовано автором за [1]

За результатом аналізу даних, наведених на рис. 3, можна констатувати, що динаміка загальної суми витрат на інновації в Україні характеризується циклічністю коливань, але в цілому за період 2010-2016 рр. спостерігається позитивна тенденція зростання. Але на дану тенденцію впливає й інфляційний чинник, оскільки витрати на інновації наведені у фактичних цінах. Що стосується джерел фінансування інноваційної діяльності, то серед них значно переважають власні кошти, а кошти держбюджету та іноземних інвесторів займають незначну частку в загальній сумі витрат на інновації, яка характеризується різкими коливаннями в динаміці, що чинить дестабілізуючий вплив на планування та здійснення інноваційної діяльності. Таким чином, перетворення інноваційної діяльності в пріоритетну сферу державного інвестування,

сприяння залученню іноземних коштів уможливають побудову керованого процесу стимулювання фінансування інноваційної діяльності в країні.

Важливим є вивчення структури виконувачів наукових досліджень і розробок (рис. 4).

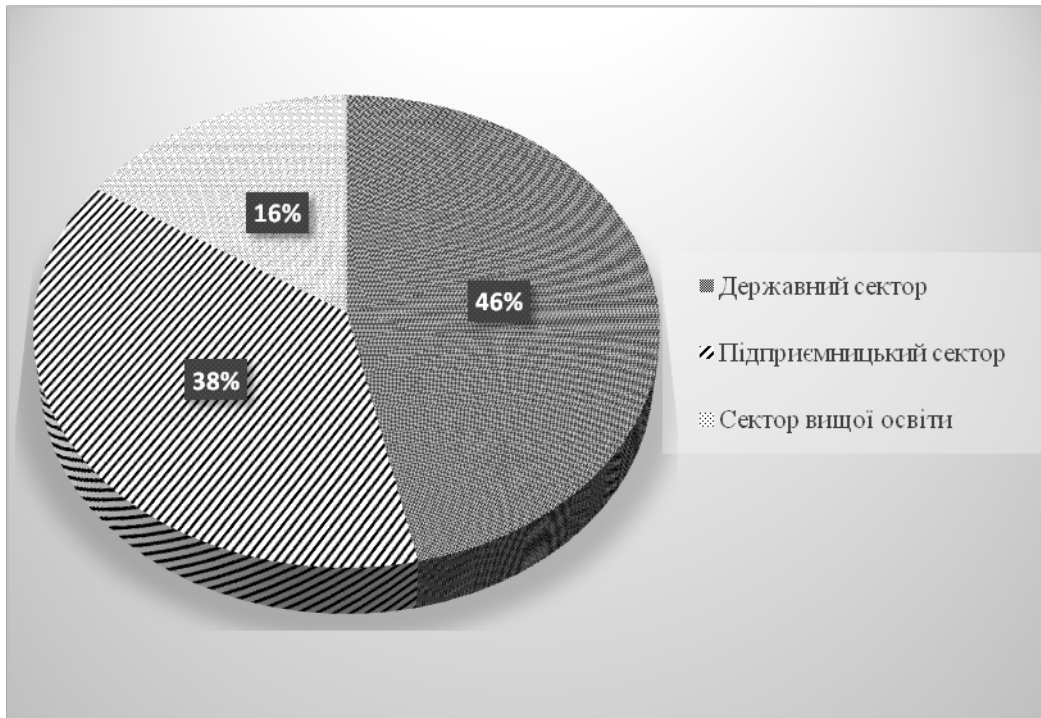

Рис. 4. Структура виконання наукових досліджень і розробок за секторами діяльності в Україні в 2016 р.

* Джерело: побудовано автором за [5]

Статистичні дані, наведені на рис. 4, свідчать про те, що найбільшу питому вагу серед виконувачів НДР займає державний сектор –46%; 38% приходить на підприємницький сектор й 16% – сектор вищої освіти. Хоча інноваційно активні українські підприємства здійснюють управління інноваційною діяльністю [3, 6], але їх кількість не відповідає сучасним світовим тенденціям.

В той же час, в країнах ЄС виконавцем найбільшої частини НДР є підприємницький сектор [5]. Найінтенсивніші вкладення в НДР, як правило, здійснюються в країнах походження глобальних корпорацій. Для активізації інноваційної активності українських підприємств доцільним є

використання світового досвіду відповідної державної підтримки за допомогою прямих та непрямих методів.

Висновки. В сучасному світі інноваційний фактор стає визначальним у розвитку національної та світової економіки. Хоча Україна має потужний науковий потенціал, сфера наукових досліджень і розробок, характеризується наявністю певних проблем, які потребують нагального вирішення. Для підвищення ефективності використання інтелектуального потенціалу України необхідним є збільшення обсягу та забезпечення стабільності фінансування інноваційної діяльності, особливо за рахунок державних та іноземних коштів. Для досягнення цієї мети доцільним є, з одного боку, збільшення частки державного бюджету, що виділяється на НДР, та забезпечення її стабільності, з іншого – розробка системи заходів, що сприятимуть припливу коштів іноземних інвесторів. Беручи до уваги світовий досвід та ринкові основи функціонування української економіки, саме підприємницький сектор має стати локомотивом здійснення наукових досліджень і розробок в країні для отримання економічно значущих результатів. Для досягнення цієї мети необхідно розробити виважену економічну політику держави, спрямовану на посилення зацікавленості підприємців в інноваційній активності.

Бібліографічний список: 1. Джерела фінансування інноваційної діяльності [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державної служби статистики України.- 2018.- Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/ni/ind_rik/ind_u/2002.html. 2. Дикань В.Л. Концепція інноваційного розвитку економіки України / В.Л. Дикань // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2015. – № 52. – С. 9– 20. 3. Крамской Д.Ю. Формирование механизма инновационного развития предприятия / Д.Ю. Крамской // Вестник Нац. техн. ун-та "ХПИ": сб. науч. тр. Темат. вып.: Технический прогресс и эффективность производства. – Харьков : НТУ "ХПИ", 2009. – № 36. – С. 7-16. 4. Луньова В.А. Особливості та проблеми інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств України / В.А. Луньова, В.М. Онегіна // Бізнес Інформ. – 2014. – № 6. – С. 175-180. 5. Ляшенко О.М. Результативність бюджетного фінансування наукових досліджень в Україні. Аналітична записка / О.М. Ляшенко // Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. – 2017. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/biudzhet_fin-58b32.pdf. 6. Максименко Я.А. Організаційно-методичне забезпечення управління

формуванням та використанням портфеля об'єктів інтелектуальної власності на машинобудівних підприємствах / Я.А. Максименко, Т.О. Гусаковська // Механізм регулювання економіки. – 2009. – № 3, Т.1. – С. 134-139. 7. Онегіна В.М. Складові інноваційної моделі розвитку аграрного виробництва в Україні / В.М. Онегіна // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». – 2010. – № 9/2 (44). – С. 130-133. 8. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів: К.: 2010. – 87 с. 9. Федулова Л.І. Тенденції становлення новітнього технологічного укладу світової економіки та роль управління інтелектуальною власністю / Л. Федулова, Л. Цибульська // Економіка України. – 2011. – № 12. – С. 23 – 35. 10. Яковлев А.І. Напрями і можливості фінансування інновацій в Україні / А.І. Яковлев, І.П. Косарева // Економіка. Фінанси. Право. – 2015. – № 8/1. – С. 29-32. 11. The Global Innovation Index 2017 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator>.

Я.А. Максименко. Инновационная деятельность в Украине: современное состояние и перспективы развития. В статье исследованы проблемы инновационного развития национальной экономики. Охарактеризовано современное состояние инновационной деятельности в Украине и выявлены проблемы в данной сфере. Показано место Украины в рейтинге стран мира по глобальному инвестиционному индексу. Проанализирован ряд показателей, влияющих на инновационную деятельность. Разработаны рекомендации, направленные на развитие инновационной деятельности в Украине.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, инновационное развитие, научные исследования и разработки, финансирование инновационной деятельности.

Maksymenko Ia.A. Innovation activity in Ukraine: the contemporary state and development perspectives. The article deals with the issues of innovation development of national economy.

The subject of research is abstract theorem and practical guidelines of the analysis and perspectives of development of innovation activity.

The aim of the article is the analysis of the contemporary state of innovation activity in Ukraine, revealing problems in the field and besides elaborating recommendations aimed at the development of innovation activity.

Methods of research. The article uses the following methods: systemic approach, generalization, analysis and synthesis, statistical methods, graphical methods.

The results of research. The article characterizes the contemporary state of innovation activity in Ukraine. The paper analyzes the place of Ukraine in terms of the global innovation index. The article reveals problems in this sphere: the technologically low level of national economy, the underfinancing of scientific research inventions, especially by the state budget and foreign investment, financing instability. The article analyses a number of factors that influence innovation activity, among which there are expenditures connected with scientific research and development in GDP, dynamics and structure of financing of innovation activity, the structure of doing scientific research in various sectors of activity. The article states that expenditures connected with scientific research and development in GDP is growing annually in EC countries over the past years, whereas Ukraine demonstrates a negative dynamics of this factor. When analyzing the dynamics and structure of financing of innovation activity in Ukraine, the article reveals that the total sum of innovation expenditures fluctuates cyclically, among the sources of funding of innovation activity proprietary funds dominate considerably, state budget funds and investment having a minor part in the expenditures on innovations. The biggest proportion of the researchers are from the state sector, a minor part are from business sector and higher education. The article elaborates recommendations aimed at development of innovation activity, first of all this is growth and stability of financing of innovation activity, development of a system of steps that will promote attracting of financial resources of foreign investors and also encouraging businessmen doing scientific research. These measures will unlock a high scientific potential.

The sphere of the results implementation. The results of the research can be put into practice to develop innovation activity.

Key words: innovations, innovation activity, innovation development, scientific research and development, innovation activity financing.

Стаття надійшла до редакції: 02.02.2018 р